

דו קיום בשלום

(זרקור על אורי וסמי)

מאת שלומית יונאי

לספר אורי וסמי חשיבות גדולה. זהו נסיון להתמודד עם הבעיה של יחסי יהודים וערבים והקשיים בדרך לחיים ביחד, בשלום, כפי שזה מתבטא במפגש של שני ילדים: אורי היהודי וסמי הערבי.

המחברת דליה ב. י. כהן אינה בוחרת בדרך הקלה. סמי הוא בן כפר בגליל. אחיו הגדול עזר תחילה למחבלים ובהמשך הצטרף לשורותיהם. בגלל זה כוחות הבטחון של ישראל פוצצו את בית המשפחה, שעברה כתוצאה מכך לכפר בדרום לבנון שם האב עבד כמורה במחנה פליטים. סמי אף הוא כמעט והצטרף לכוחות המחבלים. אורי הוא יתום מאב טנקיסט שנהרג במלחמה בלכתו לחלץ חבר פצוע.

בשביל כל אחד משני הנערים זהו קשר ראשון בסוגו, לשניהם מטען של דעות קדומות ואיבה וזו הזדמנות ראשונה "להכיר את האויב", כפי שאומר סמי: "אף פעם לא חשבתי שליהודים בישראל יש ילדים רגילים שלהם מחשבות ורגשות". אורי נזכר למה לא בחר ללמוד ערבית בבית-הספר כשהיתה לו אפשרות בחירה: "הם הרגו אנשים רבים, אמר אז, ואם יוכלו יהרגו עוד. למה שאלמד את השפה שלהם?". אחת הבעיות בספר הוא הניתוק, המלאכותי במידת מה, מהעולם שמסביב, בייחוד מעולמו של אורי: כיתה, חברים, בית ומשפחה. אורי מאבד בטיול את בני כיתתו בגלל היותו אינדיבידואליסט המעדיף להישאר במאסף. הוא מוצא מסתור מפני הגשם במערה, אליה מגיע גם סמי. שני הילדים מבליים יחד מספר ימים. קצת מוזר, לא חינוכי ולא אמין שאורי לא מנסה לחזור לביתו או לפחות להודיע לאמו שהוא בריא ושלם. הדבר עולה כהרהור בדעתו רק פעם אחת, הוא חושב על כך ואינו עושה דבר, איפה האחריות? מה עם הדאגה לאמו האלמנה? מצד שני, זו אולי המסגרת היחידה בה יכול היה להיווצר קשר בין השניים: הם בתנאי ניתוק מהסביבה הרגילה, וללא השפעת קרובים וידידים הם יכולים להתנהג אחרת. הימים עוברים על שני הידידים כמו על שני רובינזונים, או שני "ילדי טבע" בפינקיק

1. אורי וסמי, דליה ב. י. כהן, הוצאת מסדה, 1981.

2. שם, עמ' 23.

מתמשך. רק לקראת סיום הספר "החגיגה נגמרת", הילדים עוזבים את תנאי החממה והבידוד שמבטיח את ה"ביחד" שבחיק הטבע. אורי נפצע וסמי לוקח אותו לכפר בלבנון לטיפול והבראה. בביקור הקצר מספיק אורי להתאהב בבת הרופא שבה כבר מאוהב סמי. הדבר לא רק שאינו מסכסך ביניהם — להיפך, מקרב אותם זה לזה. מה שיותר חשוב — אורי מרגיש על בשרו את אשר חשים בני הכפר לעתים מזומות — הפחד בעת הפצצה מן האוויר של מטוסי חיל האוויר הישראלי, הפעם — כפעולת תגמול על פיצוץ שאירע בתחנה המרכזית בתל-אביב.

מאד מאלף בשביל אורי המפגש עם ערבי שוחר שלום — אביו של סמי (שבנו, כזכור, חבר בארגון מחבלים). האב מסכן את חייו על מנת לעזור לאורי. אורי זוכר עדיין את תגובת האב למכתב אוהד שקיבל מארגון מחבלים: "שום טובה לא תצמח מן החבלנים! מלחמה, מלחמה, ושוב מלחמה. מספיק עם זה!"³.

היחסים בין הילדים מתוארים ברגישות עם תשומת לב לדקויות ולמורכבות שביחסי אנוש. הקשר נוצר ומתפתח בהדרגה, עם תנודות: עליות וירידות. אחרי התקרבות קורה שיש נסיגה להסתייגות ועוינות.

הילדים מעשירים זה את עולם רעהו מבחינות רבות, הם עושים יחד רפסודה, מאמצים גור זאב, מחפשים ומוצאים אוכל בחיק הטבע — חובה, חרובים ודגים. כמו כן הם מלמדים זה את זה קצת ספרות. אורי מצטט קטע משיר השירים וסמי מתפעל מהדימוי "שערך כעדר העזים" סמי מלמד את אורי קטע שירה פיוטי על הירח, שכתב משורר ערבי בשם אבן חאפאזה. כל צד מגלה להפתעתו שלבני העם השני יש תרבות.

הערה: כשהקורא לוקח את הספר לידי אין לו שמץ מושג שזהו ספר על בעית הערבים והיהודים. המחברת בחרה לנער הערבי שם שאינו מתאים כל כך לסטראר טיפ שלנו: לא אחמד או מוחמד, השם סמי בהחלט יכול להיות שם יהודי, כינוי מקובל לשמואל. נראה לי שאין זה מקרי, אולי חששה מספר "עם תווית" המצהיר על עצמו מראש כספר המטפל בבעית יחסי ישראלים וערבים.

מלבד היותו ספר הרפתקאות מרתק, זהו ספר בעל מסר פציפיסטי מובהק, או ליתר דיוק אנטי מלחמתי. הגיבורים נפרדים בסוף עם אפשרות שזו פרידה לנצח. התיאור מאד נוגע ללב, והמחברת משאירה פתוחה את השאלה בדבר סיכוייהם לחזור ולהיפגש במצב היחסים הנוכחי בין ישראל למדינות ערב.

את מה שקרה ביניהם מסכם סמי במשפט אחד: "...אז לפחות לקחנו חופשה קצרה מן ההיסטוריה, לא, "

"בימים אלו מופיעה בעתון בערבית של רק"ח סדרת מאמרים מאד ארסית על דמות הערבי בספרות הילדים הישראלית, עם התייחסות מיוחדת לספרי אבנר כרמלי המציגים סטראוטיפ מאד שלילי של ערבי. טוב שקיימים ספרים כמו אורי וסמי שמתמודדים עם דעות קדומות ותארים סטראוטיפים".